

NARKOTIKAPOLITISK PLATTFORM

Vedtatt på Actis-kongressen 27.-28. april 2024

Innhold

NARKOTIKAPOLITISK PLATTFORM.....	1
Vedtatt på Actis-kongressen 27.-28. april 2024	1
Innhold.....	2
Introduksjon.....	3
Forebygging	4
Lokal forebygging	5
Rusundervisning og involvering av foresatte.....	7
Samarbeid med frivillig sektor	9
Holdningsarbeid og folkeopplysning.....	9
Utsatte og sårbare grupper.....	10
Minoriteter.....	10
Forbudets betydning	11
Begrensning av tilgang.....	12
Hvordan bør lovbrudd møtes?.....	13
Legalisering av cannabis.....	14
Medisinsk bruk av narkotiske stoffer.....	15
Doping.....	16
Tidlig innsats.....	16
Et helhetlig behandlingsforløp	18
Oppfølging før og etter behandling.....	20
Tilbud uten legemiddelassistert rehabilitering (LAR).....	22
LAR	22
Heroinassistert behandling.....	23
Fengslene som arena for rusbehandling og rehabilitering.....	24
Rusmiddel- og medikamentbruk i livets begynnelse	26
Tilbud til eldre personer med rusproblemer.....	27
Skadereduksjon.....	28
Strategi mot overdoser.....	30
Åpne russcener	31
Rett til vern mot vold	32
Pårørende – voksne og barn	32
Internasjonal narkotikapolitikk	35
Forskning.....	36

Introduksjon

Bruk av narkotika er et folkehelseproblem og et velferdsproblem. Bruk av narkotika skaper utfordringer for brukeren, for pårørende og andre i hans eller hennes omgivelser og for samfunnet som helhet.

Actis sin visjon er et samfunn der færrest mulig bruker narkotika, med færrest mulig skader av narkotika og der hvert enkelt menneske skal kunne leve et narkotikafritt liv. Vi ønsker et samfunn som forebygger best mulig, som følger opp den enkelte og som setter inn tilstrekkelig ressurser på å hjelpe alle som lider på grunn av narkotikabruk, både brukere og pårørende.

Actis har følgende overordnede prinsipper i narkotikapolitikken:

- Bruk, besittelse, salg, kjøp og produksjon av narkotika skal være forbudt.
- Reaksjonene på narkotikabruk må være differensiert og tilpasset brukerens livssituasjon.
- Politiet må prioritere avdekking av bruk, besittelse, salg og produksjon og etterforskning bakover i beviskjeden og ha tilstrekkelig med ressurser for å gjennomføre dette arbeidet.
- Brudd på forbudet må få en tydelig reaksjon.
- Unge som blir tatt for bruk og/eller besittelse skal møtes med et forpliktende og likeverdig oppfølgingsløp som har som mål å hjelpe dem ut av et begynnende rusbruk og forebygge avhengighet.
- Personer med rusavhengighet skal ikke møtes med bøter eller fengselsstraff, men med helsehjelp og så raskt som mulig få tilbud om oppfølging og behandling.
- Det overordnede målet i norsk ruspolitikk må være å redusere rusbruken og å redusere tilbudet og etterspørselen av rusmidler.

Actis mener den generelt lave narkotikabruken i Norge sammenlignet med andre land er et uttrykk for at Norges balanserte linje med forebygging, forbud, tidlig innsats og behandling, virker.

Mye fungerer godt i dag, både innen forebygging, behandling og ettervern. Samtidig har også Norge mange utfordringer i rusmiddelpolitikken. Den må være kunnskapsbasert, med vilje til innovasjon og nytenkning.

Actis mener at

- Norge må definere noen ambisiøse, overordnede mål for narkotikapolitikken innen 2030:
- Andelen 15-16 åringer som har brukt cannabis siste 30 dager skal reduseres til under 1 prosent (FHI 2019: 4 prosent)

- 36 • Andelen 16-64 år som har brukt cannabis siste 30 dager skal være under 1
  - 37 prosent (FHI 2021: 1,8 prosent)
  - 38 • Dødsfall som skyldes bruk av narkotika skal halveres fra 2017-nivå (247
  - 39 dødsfall).
  - 40 • Utarbeide en strategi for å opprettholde oppslutningen om narkotikaforbudet.
  - 41 • Ventetiden mellom henvisning og rettighetsbestemmelse i ruspoliklinikk eller
  - 42 rådgivningsenhet skal ideelt sett være null dager, eller så sømløst som mulig.
  - 43 Ventetid fra rettighetsbestemmelse til inntak i TSB (avgiftning, døgninginstitusjon
  - 44 eller poliklinisk behandling) skal også være sømløs.
  - 45 • Hepatitt C-viruset skal være utryddet innen 2025.
- 46 Hvordan disse målene skal nås, og hvilke andre tiltak som organisasjonen ønsker
- 47 innført på narkotikafeltet, beskrives i dette dokumentet.

Forebygging

- 48 Narkotikabruk kan gi mange negative konsekvenser for brukeren selv, menneskene
- 49 rundt og samfunnet. Rusmiddelforebygging gir stor gevinst, både i et helse- og et
- 50 samfunnsøkonomisk perspektiv. I tillegg øker trygghet og trivsel.
- 51 Ifølge en rapport fra Oslo Economics utarbeidet på vegne av Actis, koster bruk av
- 52 illegale rusmidler staten 35 milliarder kroner hvert år. En økning av rusbruken til EU-
- 53 gjennomsnittet vil øke kostnadene med 12 milliarder.
- 54 Actis vil bidra til en kunnskapsbasert rusforebygging i Norge, og sikre at mange tiårs
- 55 erfaring blir brukt til utforming av norsk politikk. Sammen med våre
- 56 medlemsorganisasjoner vil Actis bidra til å forbedre, fornye og forsterke det
- 57 forebyggende arbeidet.
- 58 Forebyggingsarbeid må være kunnskapsbasert, og grunnleggende humanistiske
- 59 verdier må ligge til grunn for politikken. Disse er blant annet nedfelt i FNs
- 60 barnekonvensjon. Skal vi leve opp til konvensjonens mål om at barn skal beskyttes
- 61 mot bruk av narkotiske stoffer, må vi styrke forebyggingen av all rusbruk hos barn og
- 62 ungdom og tiltakene rettet mot barn som lever med voksne som ruser seg.
- 63 I Hurdalsplattformen lovet Støre-regjeringen å gjennomføre en forebyggings- og
- 64 behandlingsreform og å igangsette et nasjonalt program for rusforebyggende arbeid
- 65 blant barn og unge. Dette er viktige løfter som må følges opp av konkrete tiltak og
- 66 økonomiske midler.
- 67 Forebygging bør omfatte hele livsløpet, men med et spesielt fokus på barne- og
- 68 ungdomstiden, siden sårbarheten er størst her. I Norge har unges narkotikabruk gått
- 69 ned siden årtusenskiftet, men de siste årene har denne trenden flatet ut, og det er

70 avgjørende at vi jobber målrettet for å redusere bruk av narkotika. Flere fritidstilbud,
71 involvering av foresatte og tiltak mot psykiske lidelser og utenforskap er viktige for å
72 hindre økt rusbruk blant unge.

73 Frivillige organisasjoner og enkeltpersoner er blant de viktigste ressursene i
74 rusforebyggende arbeid, både nasjonalt og lokalt. Uten frivillighet blir
75 rusforebyggingen hverken effektiv eller stor nok. Frivillig sektor har alltid vært en
76 pådriver og innovatør, noe som er viktig i det rusforebyggende arbeidet.

77 Kompetansen til frivillige organisasjoner, brukerstyrte organisasjoner og brukerstyrte
78 tiltak bør brukes i det forebyggende arbeidet.

79 Actis mener at:

- 80 • Forebyggings – og behandlingsreformen må sikre en større satsing på
81 fritidstilbud og andre rusfrie arenaer for ungdom, lavterskel helsetilbud,
82 mangfoldig behandlingstilbud og lovfestet ettervern. Reformen må følges opp
83 med økonomiske midler over statsbudsjettet.
- 84 • Midler til rusmiddelforebyggende arbeid i kommunene må øremerkes, for å
85 hindre at midlene går til andre formål.
- 86 • Kompetansen i frivillige organisasjoner må i større grad bli anerkjent og
87 benyttet som en del av offentlige forebyggingsstrategier.
- 88 • Rammevilkårene for frivillige organisasjoner som jobber med rusforebygging
89 må bli bedre og mer og forutsigbare.

Lokal forebygging

90 Den viktigste forebyggingen skjer der folk bor. Kommunene har en sentral rolle i det
91 rusforebyggende arbeidet. Mobilisering og samordning av enkeltpersoner, grupper
92 og institusjoner i lokalmiljøene viser seg å være effektivt i forebygging. Å skape trygge
93 oppvekstmiljøer forebygger ikke bare rusmiddelproblematikk, men også mange
94 andre typer sosiale problemer.

95 For å lykkes med rusforebygging, bør arbeidet bygge kunnskap om lokale problemer
96 og utfordringer, og målgruppens egne erfaringer må tas hensyn til. Regelmessige
97 kartlegginger av unges rusvaner lokalt er viktig for en kunnskapsbasert forebygging,
98 som knytter lokal innsats til den konkrete situasjonen.

99 Lokal kunnskap gjør det også lettere å engasjere de viktigste forebyggerne: foresatte
100 og venner. Involvering av foreldre er viktig for å styrke det forebyggende arbeidet i
101 skole og nærmiljø, slik vi blant annet har sett på Island. Ungdom bør involveres i
102 politikk som omhandler dem, og være aktive i utviklingen av deres egne omgivelser.

103 I 2021 ble det vedtatt at alle kommuner skal ha kommunale rådgivningsenheter for
104 narkotikasaker. Det er positivt at det satses på forebyggingsarbeidet i kommunene
105 De kommunale enhetene bør fremover spille en viktig rolle når unge blir tatt for bruk

106 og besittelse av illegale rusmidler. Det er avgjørende med et likeverdig,
107 kunnskapsbasert tilbud i alle landets kommuner og at dette tilbudet bygger på
108 erfaringer fra modeller vi vet at har fungert. TIUR-modellen og Lik Praksis i Trøndelag
109 er eksempler på slike modeller.

110 Flere kommuner driver allerede et godt forebyggingsarbeid, og dette arbeidet bør
111 kunne plasseres under den kommunale rådgivningsenheten. Et nært og godt
112 samarbeid mellom aktører er involvert i det lokale kriminalitetsforebyggende
113 arbeidet er nødvendig. SLT (Samordning av lokale rus og kriminalitetsforebyggende
114 tiltak) er en god modell for forebyggende arbeid, og nye tiltak bør legges inn i den
115 kommunale enheten i kommuner som benytter seg av SLT-modellen.. Hvor godt
116 ordningen fungerer, ser imidlertid ut til å avhenge av SLT-koordinator og hvor godt
117 ordningen er forankret. Bostedsadresse og kommunetilhørighet skal ikke avgjøre
118 hvilket tilbud man får om det blir avdekket at man har brukt illegale rusmidler.

119 Det er viktig at fagpersonene i rusforebygging utviser godt skjønn i håndteringen av
120 taushetsplikten, slik at det ikke blir til hinder for effektivt samarbeid mellom
121 offentlige aktører i det rusforebyggende arbeidet

122 Erfaringen fra Island tilsier at fritidsaktiviteter for ungdom bidrar til forebygging av
123 ungdoms rusbruk, særlig organisert idrett. En rapport fra Velferdsforskningsinstituttet
124 Nova viser at det er vanligere å benytte rusmidler blant ungdommer som slutter i
125 organisert idrett enn blant dem som fortsetter med å delta i organisert idrett. En
126 viktig del av forebyggingen i Norge bør bestå av å gjøre et bredt spekter av
127 fritidsaktiviteter så tilgjengelige og så billige for så mange som mulig.

128 Oppsøkende sosialt arbeid er et virkemiddel som tas i bruk i kommuner og byer for
129 å nå utsatte grupper som ellers er vanskelig å fange opp. Det er en viktig del av det
130 forebyggende arbeidet, fordi de oppsøkende tjenestene bruker sin kjennskap til
131 personer i utsatte miljøer både til å initiere egne støttetiltak, til å videreformidle unge
132 til andre hjelpetjenester og til samarbeid med foreldre, skole og andre. Dessverre
133 finnes det i dag ingen faglig standard for det oppsøkende arbeidet, og det er heller
134 ingen nasjonal koordineringsenhet som kan gi råd og støtte til kommuner som driver
135 oppsøkende arbeid. Ifølge FAFOs evaluering av opptrappingsplanen på rusfeltet
136 driver bare under halvparten av landets kommuner med oppsøkende arbeid.

137 Actis mener at:

- 138 • Det skal gjennomføres Ungdata-undersøkelser på alle ungdoms- og
- 139 videregående skoler minst annethvert år.
- 140 • Det bør settes av en søkbar pott forvaltet av Statsforvalteren til oppfølging av
- 141 Ungdata-resultater som fordeles ut fra behovet i den enkelte kommune.
- 142 • Lokal statistikk på totalomsetning av alkoholholdig drikk bør ligge til grunn for
- 143 lokale rusmiddelpolitiske planer og gjøres tilgjengelig for lokalpolitikere.

- 144 • Registrering av rusrelaterte volds- og skadesaker ved legevakt, sykehus og
- 145 politi skal være obligatorisk.
- 146 • Kommunene skal legge til rette for at alle lokalsamfunn har attraktive, varierte,
- 147 tilgjengelige og rusfrie fritidstilbud for hele befolkningen.
- 148 • Det skal legges til rette for at egnede lokaler gjøres tilgjengelig vederlagsfritt
- 149 for bane- og ungdomsaktiviteter innen kultur, musikk, idrett og barne- og
- 150 ungdomsklubber
- 151 • Fritidstilbudet til barn og unge må styrkes og gjøres tilgjengelig for alle som
- 152 ønsker å delta på fritidsaktiviteter
- 153 • De kommunale rådgivningsenhetene må fullfinansieres.
- 154 • De ansatte i de kommunale rådgivningsenhetene må være fagfolk med
- 155 helse- og sosialfaglig kompetanse
- 156 • SLT-modellen eller annet kommunalt forebyggingsarbeid bør kunne utføres
- 157 innenfor rammene av den kommunale rådgivningsenheten.
- 158 • Det bør tilrettelegges for erfaringsutveksling mellom SLT-er og videreutvikling
- 159 og modernisering av modellen
- 160 • Det må innføres en lovfestet minstestandard for oppfølging av unge som blir
- 161 tatt for rusbruk
- 162 • Folkehelsekoordinatorer bør spille en aktiv rolle i det rusforebyggende
- 163 arbeidet.
- 164 • Ungdomsrådene bør involveres i det rusforebyggende arbeidet.
- 165 • Det må sikres at lokal erfaring som er opparbeidet gjennom mange år, ikke
- 166 forsvinner som følge av at flere kommuner slår sammen sine handlingsplaner
- 167 og tiltak.
- 168 • Det må utarbeides en felles faglig standard som inkluderer kvalitetssikring av
- 169 oppsøkende arbeid rettet mot unge.
- 170 • Det må opprettes en nasjonal koordineringsenhet for oppsøkende arbeid
- 171 som kan bidra med støtte og fagkompetanse til kommunene.
- 172 • Kommunalt psykisk helse- og rusteam må i større grad involveres i
- 173 oppfølging av unge med rusproblemer.

Rusundervisning og involvering av foresatte

174 Dagens rusundervisning varierer i stor grad fra kommune til kommune og skole til

175 skole. I forbindelse med nye læreplaner er folkehelse og livsmestring blitt innført som

176 et tverrfaglig tema, men det er ikke innført konkrete læringsmål for

177 rusmiddelkunnskap. Det kan ikke være opp til den enkelte skole å velge hva de skal

178 gjøre i det rusforebyggende arbeidet.

179 Foresatte påvirker ungdoms rusvaner, som forbilder og grensesettere. Unge som

180 opplever at deres foresatte er fulle, sender med dem alkohol på fest, er uklare

181 grensesettere og har positive holdninger til alkohol, har oftere et risikofylt

182 drikkemønster. Forskning tyder på at et godt forhold mellom foresatte og barn,

183 støttende og tilstedeværende foresatte og at de foresatte kjenner barnas venner, er
184 faktorer som reduserer sjansen for at ungdom utvikler et risikofylt drikkemønster.

185 At unge selv bistår i utforming og formidling av det rusforebyggende arbeidet, har
186 både metodiske og prinsipielle fordeler. Det bør legges til rette for
187 tiltak/prosjekter med unge som formidlere av tydelige standpunkt om rus,
188 som for eksempel Ung-til-ung-metoden, som man gjør med andre
189 kriminalitetsforebyggende prosjekter. Brukerorganisasjoner og brukerstyrte
190 tiltak bør kunne bidra i det forebyggende arbeidet.

191 Actis mener at:

- 192 • Kompetansemålene for rusmiddelundervisningen må konkretiseres
- 193 • Det må utarbeides alderstilpassede, kvalitetssikrede, nasjonale standarder for
194 rusundervisningen, både på grunnskolenivå og i den videregående
195 utdanningen.
- 196 • Undervisningen må inkludere informasjon om skadevirkningene av alkohol
197 og narkotika allerede på ungdomstrinnet.
- 198 • Det må sikres at det er tilgjengelige fagpersoner som kan bidra med
199 undervisning om rus og psykisk helse på skolene, for eksempel i tilknytning til
200 de kommunale rådgivningsenhetene for narkotikasaker.
- 201 • Rus må inn som tema i profesjonsutdanninger for lærere og relevante
202 fagpersoner sammen med vold, overgrep og psykisk helse
- 203 • Foresatte bør brukes mer som en ressurs i det rusmiddelforebyggende
204 arbeidet.
- 205 • Involvering av foresatte i skolens forebyggende arbeid skal være obligatorisk.
- 206 • Det bør være et eget program som setter fokus på foresattrollen.
- 207 • Det bør utvikles et e-læringsprogram som del av støttematerialet til
208 rusforebyggende arbeid i skolen for elever og lærere, for å sikre lik og
209 oppdatert undervisning.
- 210 • Utdanningsdirektoratet og Helsedirektoratet må gis i oppgave å lage digitale
211 læringsressurser om rusmidler og utarbeide et kurstilbud for ansatte i
212 barnehage og skole.
- 213 • Personer med ansvar for rusmiddelundervisning skal tilbys etterutdanning for
214 å sikre oppdatert rusmiddelkunnskap til bruk i forebyggingsinnsats og tidlig
215 inngripen.
- 216 • Hver skole skal ha en person som er fagansvarlig for rusmiddelundervisning og
217 rusmiddelforebygging.
- 218 • Alle skoler skal ha klare retningslinjer for hvordan de skal håndtere utfordringer
219 med rus.
- 220 • Skolene må tilbys støtte til å utarbeide nødvendig planverk.
- 221 • Frivillige organisasjoner, brukerstyrte organisasjoner og tiltak, utekontakt,
222 helsestasjon, politi og lignende instanser bør brukes som ressurser i det
223 rusforebyggende arbeidet. Dette må gjenspeiles i offentlige støtteordninger.

- 224 • Likepersonsbaserte forebyggingstiltak (ung-til-ung) bør inngå i det
225 forebyggende undervisningsarbeidet og gjøres tilgjengelig for flere

Samarbeid med frivillig sektor

226 Frivillige organisasjoner er en arena for mestring og felleskap, og er blant de viktigste
227 ressursene i rusforebyggende arbeid, både nasjonalt og lokalt. Uten frivillighet blir
228 rusforebyggende innsats hverken effektiv nok eller stor nok.

229 Frivilligheten har et samfunnsoppdrag som pådriver, mobiliserende kraft, vaktbikkje
230 og innovatør. Organisasjonene skal være utålmodige på vegne av rusfeltet og
231 personer med rusproblemer, og kreve endring og forbedring.

232 Frivilligheten har gjennom hele vår nyere historie spilt en sentral rolle i å identifisere
233 endrede behov og igangsette tiltak. Å være innovativ krever kompetanse, tid og
234 faglighet. Gode, forutsigbare rammevilkår for frivillige organisasjoner som jobber med
235 forebygging er derfor viktig

236 Actis mener at:

- 237 • Kompetansen i frivillige organisasjoner må bli anerkjent og benyttet i lokale og
238 nasjonale forebyggingsstrategier.
- 239 • Frivillige organisasjoner som jobber med rusforebygging må gis bedre og mer
240 forutsigbare rammevilkår, og midlene til rusforebygging i kommunene må
241 økes og øremerkes.
- 242 • Frivillige organisasjoner skal trekkes med og benyttes som ressurs der det er
243 relevant, eksempelvis i SLT-arbeidet og i skolene.
- 244 • Samarbeidet mellom ideelle og spesialisthelsetjenesten må styrkes og
245 formaliseres.

Holdningsarbeid og folkeopplysning

246 Norge har lyktes med å holde narkotikabruken lav sammenlignet med mange andre
247 land. En viktig grunn til dette er en restriktiv holdning til rusmidler i store deler av
248 befolkningen. I enkelte grupper og miljøer opplever vi nå en negativ utvikling i form
249 av økt bruk og aksept. Mens alle er klar over farene ved røyking av tobakk, ser vi at
250 cannabisbruk i mange ungdomsmiljøer anses å være nærmest risikofritt. Få elever
251 vet om hvilke konsekvenser cannabis kan ha for helsa. Dette viser behovet for god
252 undervisning som er tydelig på risikoen knyttet til bruk av cannabis.

253 Innsats i skoleverket er ett virkemiddel (se eget kapittel). Men det trengs også
254 informasjonsarbeid og kampanjer rettet mot den øvrige befolkningen for å øke
255 kunnskapen om narkotika og forebygging at flere får problemer.

Actis mener at:

- Det bør utarbeides nasjonale kampanjer og undervisningsmateriell som har til hensikt å øke kunnskapen om skadevirkninger av rusmidler og virke normdannende. Det bør innføres tydelige retningslinjer for hva rusundervisningen skal inneholde, hvor stort omfanget skal være og på hvilket klassetrinn det skal starte

Utsatte og sårbare grupper

Noen mennesker er mer sårbare enn andre for å få problemer med rusmidler. Det kan skyldes sosiale rammer som skaper sårbarhet, men også biologiske faktorer eller ulike kombinasjoner av disse. Tidlig hjelp til individer i risikozonen er effektivt og et vesentlig bidrag til forebygging av narkotikaproblemer.

Ungdataundersøkelsene viser at ungdom som er mest plaget psykisk, også er dem som oftest har erfaring med bruk av cannabis. Bruk av rusmidler kan i noen tilfeller være selvmedisinering. Rusen kan oppleves som en løsning som gir pause fra det vonde. Men «løsningen» kan forsterke problemet, rusen blir i seg selv et problem. For andre er valg av rusmiddel en identitetsmarkør og handler om tilhørighet i et miljø eller en måte å gjøre opprør mot det bestående.

Prestasjonssamfunnet vi ser på en del områder i dag, gir en ny type sårbar gruppe. Kropps-, utseende- og prestasjonspresset kan gjøre at ungdom som ellers må anses å være vellykket, velger å bruke for eksempel doping eller narkotiske stoffer som anses som «prestasjonsfremmende». Eller de kan velge bruk av rusmidler som en pause fra, eller et opprør mot, en hverdag hvor presset er stort.

Mennesker reagerer forskjellig på motgang og vansker. Det er ingen automatikk i at individer som i utgangspunktet tilhører en sårbar gruppe, vil bruke narkotika. Forskingen har avdekket en del om hva som gir den enkelte motstandsdyktighet.

Kunnskap om dem som klarer seg godt, kan ha større virkning for å utvikle forebyggende tiltak, enn kunnskap om negative forhold.

Actis mener at:

- Barnevern, utekontakt og helsesykepleiertjenesten må styrkes, slik at sårbare grupper kan oppsøke hjelp eller bli oppsøkt og fulgt opp over tid.

Minoriteter

Norge er et mangfoldig land med en minoritetsbefolkning som har ulik kulturell, sosial og religiøs tilhørighet. Mange kommer fra land med mer restriktive holdninger til rusmidler. Noen av dem som kommer til landet har alvorlige traumer fra krig og

288 flukt. Dette må vi ta hensyn til i det rusmiddelforebyggende arbeidet,
 289 rusbehandlingen og i hjelpeapparatet. Vi vet at utenforskap og psykiske lidelser gir
 290 økt risiko for bruk av rusmidler. For å hindre økte rusmiddelproblemer er det viktig at
 291 vi lykkes med sosial, økonomisk og kulturell integrering, og at vi følger opp med riktig
 292 helsehjelp.

293 Innvandringen de siste 50 årene har bidratt til en positiv utvikling på rusfeltet.
 294 Andelen unge med innvandrerbakgrunn som har brukt og bruker rusmidler, er lavere
 295 enn den vi finner i den øvrige befolkningen. De siste tiårene har det imidlertid vært
 296 en økning i antall rusmiddelbrukere med innvandrerbakgrunn både i og utenfor
 297 Oslos tunge narkotikamiljøer. En del av narkotikaomsetningen i for eksempel Oslo
 298 drives av illegale innvandrere eller asylsøkere som tjener til livets opphold på denne
 299 måten.

300 Undersøkelser viser at personer med innvandringsbakgrunn i liten grad er brukere av
 301 tiltaksapparatet for rusmiddelbrukere. Dette forklares med liten kjennskap til
 302 hjelpeapparatet, liten tillit til det offentlige og med kulturbakgrunner hvor
 303 rusmiddelbruk og avhengighetsproblematikk i større grad kan være forbundet med
 304 skam.

305 Om lag en tredel av de som innvandrer til Norge er arbeidsinnvandrere. I denne
 306 gruppen er det mange unge menn. Dette er en gruppe som tradisjonelt er forbundet
 307 med høyt konsum av rusmidler, også i arbeidslivet.

308 Actis mener at:

- 309 • Vi må styrke kunnskapen om utbredelse av rusmiddelbruk blant
- 310 minoritetsbefolkningen, inkludert arbeidsinnvandrere.
- 311 • Kunnskap om norsk lovgivning, holdninger til rusmidler og informasjon om
- 312 helsetilbud og tilbud fra frivillige organisasjoner må bli del av ankomst-
- 313 /introduksjonsprogram.
- 314 • Hjelpeapparatet bør samarbeide med innvandrerorganisasjoner og religiøse
- 315 sentre for å bryte skam og tabu knyttet til problematisk bruk av rusmidler og
- 316 senke terskelen for å søke hjelp.
- 317 • Oppsøkende team/uteseksjon i storbyene må ha egen kompetanse på
- 318 minoritetsutfordringer.

Forbudets betydning

319 Actis mener samfunnet og den enkelte beskyttes best gjennom et forbud mot alle
 320 typer narkotika. Forbudet gjør produksjon, distribusjon og tilgjengeligheten av
 321 narkotiske stoffer vanskeligere. Forbudet gir også grunnlag for å gripe inn overfor

322 mennesker som er i ferd med å utvikle problemer, det gir ungdom ytterligere en
323 grunn til å si nei. Det gir et tydelig signal om at narkotika er skadelig både for
324 enkeltpersoner, mennesker i omgivelsene til den som bruker og for samfunnet. Et
325 forbud nasjonalt og internasjonalt er med på å forhindre en normalisering av bruken
326 og kommersialisering av salg og markedsføring.

327 Rusforskningen er klar på at dette er viktig tiltak for å redusere bruken og dermed
328 også skadene av rusmidler.

329 Beregninger viser at i overkant av 40 prosent av verdens befolkning har drukket
330 alkohol siste år (WHO 2018). Til sammenlikning anslår FNs narkotikabyrå at kun 4
331 prosent har brukt cannabis. Når vi ser på andre stoffer som kokain og heroin, er
332 anslagene på rundt en halv prosent (UNODC 2022). I Norge drikker 82 prosent av
333 befolkningen alkohol, mens 5 prosent av befolkningen har brukt cannabis siste år. 1,8
334 prosent av befolkningen har brukt cannabis sist måned (SSB/FHI). Tallene gir en klar
335 indikasjon på at forbud, kombinert med forebyggende innsatser og en restriktiv
336 holdning i befolkningen, begrenser forbruket.

Begrensning av tilgang

337 Narkotikakriminalitet utgjør en betydelig del av den organiserte kriminaliteten. De
338 samfunnsmessige omkostningene er store. Derfor har innsatsen for å redusere
339 tilgangen til narkotika blitt prioritert høyt i politiet. Narkotikakriminalitet viser seg i
340 mange ulike former, fra den enkelte bruker til store, organiserte og internasjonale
341 nettverk. Narkotikakriminalitet finansierer - og er tett knyttet til - annen kriminell
342 virksomhet. I tråd med den internasjonale tilnærmingen til narkotika, skal innsatsen
343 i Norge følge to hovedstrategier; tilbuds- og etterspørselsreducerende.

344 Salg stoffer gjennom internett og sosiale medier representerer noe nytt
345 sammenlignet med tradisjonelle narkotikamarkeder. Selger og kjøper møtes ikke
346 fysisk, og begge kan være anonyme. Særlig for ungdom utenfor de store byene, hvor
347 det ikke er et gatemarked for tradisjonell narkotika, gjør bestilling på nett og
348 distribusjonen gjennom post at narkotika blir lettere tilgjengelig.

349 Kontrollstatenes (politiet og tollvesenets) tilgjengelighetsbegrensende innsats er et
350 viktig tillegg til det generelle forebyggingsarbeidet. Disse etatene må settes i stand til
351 å forfølge hele kjeden av narkotikaomsetningen og gi effektive straffereaksjoner mot
352 narkotikasalg, også salg som skjer over internett.

353 Actis mener at:

- 354 • Politiets forebyggende arbeid må prioriteres.
- 355 • Samordningen av toll- og politiinnsatsen mot narkotikaomsetning og innførsel
356 må styrkes.
- 357 • Politiets mulighet til å etterforske bakover i forsyningskjeden må ivaretas.

- 358 • Samarbeidet med internasjonale partnere på toll- og politiområdet må
359 videreutvikles.
- Salgssider bør blokkeres Politi og tollvesens innsats mot smugling av narkotika
inn til Norge må styrkes

Hvordan bør lovbrudd møtes?

360 Actis mener at bruk, besittelse, salg og produksjon av narkotika skal være ulovlig.
361 Målet med lovforbudet er ikke å straffe mennesker som bruker narkotika, men å
362 holde forbruket nede. Forbudet bidrar til å forebygge rusproblemer og de negative
363 konsekvensene rusbruk har på enkeltindivider, pårørende og samfunn. Skal dette
364 lykkes, må reaksjonene tilpasses den enkeltes livssituasjon.

365 Actis ønsker en differensiert reaksjonsmodell der personer som har utviklet
366 avhengighet skal møtes med helsehjelp og behandling og ungdommer i
367 eksperimenteringsfasen blir møtt med alternative reaksjonsformer. Modellen må
368 være en åpen dør inn til dialog, støtte, hjelp og behandling for dem som trenger det
369

370 Actis støtter utviklingen av reaksjoner mot mer helsehjelp for personer med
371 rusavhengighet og alternative reaksjoner for ungdommer og sporadiske brukere.
372 Fengselsstraff for mindre narkotikaforbrytelser hører til unntakene, og rettsapparatet
373 har de senere årene utviklet en rekke tiltak som først og fremst tar sikte på å hjelpe
374 mennesker ut av rusbruk og forhindre videre problemutvikling.
375

376 Actis mener det må settes terskelverdier som skiller mellom det som er besittelse til
377 eget bruk og det som må ansees som besittelse med mål om videresalg. Besittelse
378 med mål om videresalg må være straffbart. Terskelverdiene må være lave og bør
379 gjelde for ett rusmiddel om gangen.
380

381 Det er store variasjoner i hvordan ungdom som sliter med rus blir møtt i kommunen.
382 Der det fungerer godt, får unge en helhetlig, langsiktig og forpliktende helse- og
383 sosialfaglig oppfølging. Dessverre er det også eksempler på kommuner hvor
384 oppfølgingen har vært begrenset til urinprøvetaking. Hvilken oppfølging man får skal
385 ikke være begrenset av bostedsadresse, og det er derfor viktig med en lovfestet
386 minstestandard for oppfølging som innebærer rådgivende samtaler, arbeidsrettede
387 tiltak, tilbud om fritidsaktiviteter, hjelp til å fullføre skolegang og involvering av
388 foresatte i saker som omfatter mindreårige.

389 Stortinget har vedtatt at kommunene skal opprette en rådgivende enhet for
390 narkotikasaker. Personer som avdekkes for bruk og besittelse skal møte for denne
391 enheten. Enhetene kan være et godt tiltak dersom de samordner eksisterende lokale
392 tjenester og hjelpetiltak og legger til rette for langsiktige og forpliktende
393 oppfølgingsløp.

Actis mener at:

- Brudd på forbudet mot bruk og besittelse skal møtes med reaksjoner, for å bevare forbudets allmennpreventive effekt.
- Personer med rusavhengighet skal ikke møtes med bøter eller fengselsstraff for bruk og besittelse av narkotika, men med helserettete tiltak.
- Ungdommer må få forpliktende oppfølging med flere oppmøter hvor det settes tydelige vilkår for oppfølgingen og brudd på vilkårene medfører en reaksjon
- Det må innføres en lovfestet nasjonal minstestandard for oppfølging av ungdom med begynnende rusavhengighet.
- Foresatte må kunne involveres i saker som omfatter mindreårige.
- Politiet må fortsatt ha ansvar for å avdekke bruk og besittelse av narkotika, og politiets forebyggende innsats, særlig mot ungdom, skal være høyt prioritert.
- Finansieringen av alternative reaksjonsformer, som Narkotikaprogram med domstolskontroll, § 12-soning («soning» i behandlingsinstitusjon) og påtaleunntatelse med vilkår må styrkes.
- Kommunene må sikres ressurser til å følge opp alternative reaksjoner
- Det bør i større grad benyttes reaksjoner som har til hensikt å hjelpe personer som er tatt for brudd på narkotikalovgivningen eller andre lovbrudd der rusavhengighet spiller en rolle, ut av eksisterende eller begynnende narkotikaproblemer.
- De rådgivende enhetene skal ha ansvar for å følge opp personer som blir tatt for bruk og besittelse av rusmidler, som henvises eller som tar kontakt på annen måte.
- Det skal opprettes modeller for hvordan den kommunale rådgivningsenheten kan samhandle med andre kommunale instanser som jevnlig møter barn og unge.
- Kommuner som allerede driver et kunnskapsbasert forebyggingsprogram med gode resultater, skal kunne videreføre dette innenfor rammene av den kommunale rådgivningsenheten.
- Narkotikalistene må oppdateres fortløpende for å holde tritt med utviklingen på narkotikamarkedet

Legalisering av cannabis

Erfaringer med legalisering av cannabis i 19 USA-stater viser at cannabisbruken øker mer enn i stater som ikke har legalisert. Også i Canada har bruken økt etter at cannabis ble legalisert på nasjonalt nivå i 2018. I legaliseringsstatene er det personer mellom 18 og 25 år som bruker mest. Før cannabis ble legalisert, brukte én av fire cannabisprodukter. Nå gjelder dette én av tre i aldersgruppen. Det er likevel blant dem over 26 år at bruken har økt mest i legaliseringsstatene. Her har bruken økt med

433 60 prosent på syv år. I Canada rapporterte 29 prosent av dem mellom 20 og 24 at de
434 har brukt cannabis daglig eller nesten daglig.

435 Legalisering av cannabis har i tillegg ført til at det har blitt et stort, lovlig
436 cannabismarked i både USA og Canada som kan reklamere for produktene sine og
437 har interesse av å utvikle produkter som når flest mulig. Cannabisen har etter
438 legalisering blitt billigere, tilgangen på stoffet har økt raskt og nye måter å innta THC
439 på har blitt introdusert. Ikke minst har cannabisen på det lovlige markedet blitt
440 sterkere. Ingen av statene i USA som har legalisert har satt øvre THC-grenser for
441 produktene sine. Det lovlige markedet kommer på toppen av et ulovlig marked, og
442 totalt sett har markedet for cannabisprodukter blitt større som følge av
443 legaliseringen.

444 Undersøkelser viser også at økt cannabisbruk og legalisering kan føre til en
445 normalisering av cannabisbruk og at cannabisbruk blir sett på som mindre farlig. For
446 eksempel viser tall fra Canada at dem som bruker cannabis ser på det å røyke
447 cannabis som langt mindre farlig enn dem som ikke bruker. Det samme gjelder også
448 for vaping av cannabis og spising av cannabisprodukter.

449 Actis mener at:

- 450 • Forbudet mot cannabis må opprettholdes.

Medisinsk bruk av narkotiske stoffer

451 Mange narkotiske stoffer brukes i medisin, slik som morfin, sentralstimulerende
452 stoffer og cannabisstoffer. Et av de to hovedformålene med FNs
453 narkotikakonvensjoner er å sikre tilgangen til denne typen medikamenter.

454 Norge og mange andre land har egne prosedyrer for godkjenning av stoffer til
455 medisinsk bruk. Disse må til enhver tid utformes på en måte som gjør at vi unngår
456 tilstander medisinsk bruk av et stoff fremstår som et virkemiddel for å omgå
457 regelverket og ordningen bidrar til å normalisere bruk.

458 Reguleringen av medisinsk bruk av narkotiske stoffer må utformes på en måte som
459 forhindrer risiko for skadelig bruk. Likevel må ikke reguleringen stå i veien for at
460 narkotiske stoffer kan tas i bruk som medisin dersom det er faglig grunnlag for dette.

461 Actis er positiv til uavhengig forskning på cannabis og andre narkotiske stoffer til
462 medisinske formål. Dersom disse oppfyller forskningsmessige krav til medisin, kan de
463 foreskrives for medisinske formål.

464 Actis mener at:

- 465 • Det skal fortsatt forskes på cannabis og andre narkotiske stoffer for bruk i
466 medisin.

- 467 • De medisinske godkjenningsprosedyrene myndighetene har vedtatt for
468 godkjenning av stoffer skal gjelde alle typer virkestoffer.

Doping

469 Dopingmidler er medikamenter tatt i den hensikt å gi prestasjonsfremmende effekt.
470 Slike midler har ofte en rekke negative helsemessige bivirkninger, både fysisk og
471 psykisk, og kan være avhengighetsskapende. Noen brukere av dopingmidler
472 begynner etter hvert å kombinere dopingen med bruk av andre medikamenter eller
473 narkotika. Forebygging av dopingbruk er derfor også forebygging av annen
474 avhengighet og narkotikabruk.

475 Forbudet mot doping fra 2013 har gitt politiet anledning til å bruke ressurser på
476 dopingbekjempelse og etterforskning av større dopingsaker. Erfaringen deres er at
477 forbudet mot doping er nyttig for å begrense utbredelsen av både doping og
478 narkotika.

479 Det er knyttet stor usikkerhet til utbredelsen av bruk av doping, men FHI anslår at 1-
480 2 prosent av befolkningen mellom 16 og 34 år har brukt dopingmidler.

481 Actis mener at:

- 482 • Kunnskapsnivået om dopingmidlenes virkninger skal økes i skoler og
483 helsevesen.
- 484 • SLT-koordinatorene og de rådgivende enhetene skal ha doping innenfor sitt
485 ansvarsområde.
- 486 • Politi og tollvesen skal jobbe aktivt med å bekjempe doping.
- 487 • Kommunene må ta initiativ til at idretten og treningsentre jobber aktivt mot
488 dopingbruk, også i samarbeid med frivilligheten, kommune og politi.
- 489 • Spesialisthelsetjenesten må opprette gode behandlingstilbud for
490 dopingavhengighet.

Tidlig innsats

491 Jo tidligere en greier å fange opp personer som sliter med avhengighet, jo større
492 mulighet har en til å hjelpe vedkommende.

493 Arbeidslivet er en arena for å tidlig kunne fange opp risikofylt alkoholbruk, som
494 beskrevet i «Arbeidsliv og alkohol».

495 Alle fastleger bør rutinemessig spørre pasienter om deres rusvaner. Det er viktig at
496 fastlegen har oppdatert kunnskap om rusmidler og de verktøyene som er nødvendig
497 – med tilgang til screeningtester, kurs i motiverende intervju og liknende. For å
498 kartlegge pasienters bruk av alkohol og andre rusmidler, finnes det treffsikre metoder

499 for å måle promille eller langtidsforbruk av alkohol og andre rusmidler. Det må settes
500 av tid og ressurser til kompetansebygging blant helsepersonell for systematisk å ta
501 disse verktøyene i bruk.

502 Helsestasjoner og skolehelsetjenesten er viktig for tidlig å kunne hjelpe unge som har
503 rusproblemer selv eller problemer i familien. Helsepsykiatere spiller en nøkkelrolle i
504 primærforebyggingen og er avgjørende for at unge i risikozonen fanges opp tidlig.
505 Frafall fra skolen må også sees i sammenheng med situasjonen hjemme, og det må
506 legges til rette for et godt samarbeid mellom skole/barnehage og
507 hjemmet. Lavterskel psykologstillinger er et positivt tiltak der andre hjelpere kan
508 "henvise" til psykolog, eller ungdom selv kan ta direkte kontakt uten fastlege og lang
509 ventetid. Enkelte bydeler i Oslo har det.

510 De som jobber med barn og unge må ha kunnskap og forståelse om
511 rusmiddelrelaterte problemer. Skal vi jobbe med forebygging i skoler og barnehager,
512 må lærere og barnehageansatte ha kunnskap om hvordan barn som vokser opp i et
513 hjem med rusavhengighet, psykiske lidelser, vold, overgrep etc. opplever sin hverdag.
514 De som jobber med utsatte barn må ha en forståelse av hvordan en møter disse
515 barna.

516 Det er store regionale forskjeller når det kommer til behandling av barn og unge med
517 samtidige rus- og psykiske lidelser. Ifølge Fafos evaluering av opptrappingsplanen for
518 rusfeltet oppgir kun 44 prosent av kommunene å ha et svært godt eller godt tilbud
519 til barn og unge med alvorlige og langvarige rus- og psykiske problemer. I tillegg er
520 ventetiden lang, det tverrfaglige samarbeidet fungerer ikke, og flere av de som
521 trenger det får ikke individuell plan (IP). Riksrevisjonen betegnet i 2021 situasjonen
522 som sterk kritikkverdig og alvorlig. Aldersgrensen på 18 år i vanlig TSB gjør at mange
523 unge utvikler alvorlige rus- og psykiske problemer før de blir «gamle nok» til å
524 behandles for sammensatte og komplekse lidelser.

525 Actis mener at:

- 526 • Det må utarbeides nasjonale retningslinjer for fastlegens rolle i
527 rusmiddelforebyggende arbeid og tidlig intervensjon. Unge bør ha et sted
528 hvor de kan spørre om råd og melde fra om bekymring for venner når det
529 gjelder rus.
- 530 • Skolehelsetjenesten må derfor ha kompetanse om rus, slik at de tidlig
531 klarer å fange opp unge som sliter.
- 532 • Skolehelsetjenesten, helsestasjon for ungdom og helsepsykiatertilbudet
533 må styrkes, slik at det er tilgjengelige og lavterskel tilbud på hver skole.
- 534 • Det bør opprettes flere plasser på master i helsepsykiatere, og det må følge
535 økonomiske midler med opprettelse av plassene.
- 536 • Avhoppingsmuligheten på helsepsykiatierstudiet bør revurderes
- 537 • Midlene som går til skolehelsetjenesten og helsestasjonene i kommunene
538 må øremerkes.

- 539 • Det må innføres en lovpålagt norm for skolehelsetjenesten.
- 540 • Det må opprettes et utviklings- og kompetansesenter for helsefremmende
- 541 og forebyggende tjenester i kommunene som tar sikte på å kvalitetssikre
- 542 arbeidet gjennom fagutvikling og forskning.
- 543 • Det må sikres tilgang til helsestasjon for ungdom og opprettes kjønnsdelte
- 544 tilbud der det er behov for dette
- 545 • Utdanningen av helse- og omsorgspersonell må i større grad vektlegge
- 546 kunnskap om alkohol og avhengighet.
- 547 • Alle som jobber med barn og unge skal systematisk jobbe for å identifisere
- 548 barn som vokser opp med foresatte som ruser seg.
- 549 • Den nasjonale faglige retningslinjen for tidlig oppdagelse av utsatte barn
- 550 og unge må følges opp i lokalt arbeid, og det må arbeides for at bruk av
- 551 retningslinjen må kobles tett til den forebyggende innsatsen.
- 552 • Kompetansen på rusavhengighet må økes i somatiske avdelinger, slik at
- 553 pasientene kan få rett behandling, også for sin primærdiagnose.
- 554 • Flere kommuner bør ha tilbud om lavterskel psykisk helsehjelp.
- 555 • Avstigningsmuligheten på helsesykepleierstudiet må revurderes for å sikre
- 556 rekruttering av kompetent undervisningspersonell på universiteter og
- 557 høyskoler

Et helhetlig behandlingsforløp

558 Rusavhengighet skal møtes med helsehjelp. Det er mange veier inn i rusavhengighet,
 559 og like mange veier ut igjen. Et mangfoldig behandlingstilbud er derfor viktig, og det
 560 å komme raskt til behandling er essensielt. Det er også viktig å sikre
 561 behandlingstilbud som ikke tilbyr substitusjonsbehandling.

562 Rettighetsvurdering til behandling i tverrfaglig spesialisert behandling (TSB) må
 563 baseres på faglige vurderinger av hva som er best for brukeren, jf. nasjonal veileder.
 564 Actis er bekymret for at helseforetakene vrir pasientstrømmen fra døgnetil poliklinikk
 565 og at dette ikke gjøres på faglig grunnlag.

566 Mange personer med rusproblemer har i dag et blandingsmisbruk, som består av
 567 både alkohol og andre rusmidler eller misbruk av legemidler. Rusbehandlingen i TSB
 568 er relativt lik om du er avhengig av alkohol eller andre typer rusmidler, selv om det
 569 selvsagt tas høyde for individuelle vurderinger ut fra erfaring og ressurser hos
 570 pasienten. Det finnes også behandlingstilbud med spesialisering på f.eks.
 571 alkoholavhengighet.

572 Ideelle tilbydere bidrar til mangfold og kontinuitet i behandlingstilbudene.
 573 Kommersielle aktører kan ikke erstatte de ideelles særpreg og egenart som
 574 tjenesteleverandører på rusfeltet.

575 Støre-regjeringen ga i 2024 helseforetakene i oppdrag å sørge for at veksten innen
 576 rus og psykiatri er større enn veksten i de generelle bevilgningene til helseforetaket.
 577 Denne regelen ligner på Solberg-regjeringens «gylne regel» hvor vekst i rus og
 578 psykiatri skulle være større enn i somatikken. Actis støtter ambisiøse mål som fører
 579 til at rus og psykiatri blir prioritert høyere i helseforetakenes budsjetter enn i dag.

580 Pårørendeinvolvering i behandling øker sjansen for et positivt utfall. I tillegg har det
 581 stor betydning for den pårørende. Tross lovpålagte krav om pårørendeinvolvering i
 582 spesialisthelsetjenesten, bidrar de økonomiske insentivene i anbudene bidrar til at
 583 behandlingsinstitusjonene ikke kan prioritere pårørendeinvolvering.

584 Ideelle og frittstående kommersielle tjenesteleverandører som har tilstrekkelig faglig
 585 kompetanse etter TSB-standard, bør kunne tegne driftsavtaler med et regionalt
 586 helseforetak for disse pasientplassene, og på denne måten opprettholde mangfoldet
 587 og antallet pasientplasser i døgninstitusjon etter at ordningen med fritt
 588 behandlingsvalg avvikles.

589 Rusbehandlingen skal utrede årsakene til avhengigheten, behandle skadene som har
 590 oppstått som følge av rusbruken og bidra til rehabilitering. Rusbehandlingen må
 591 være oppmerksom på faren for å lære brukerne hjelpeløshet. Folk må settes i stand
 592 til å ta tilbake styringen i eget liv, og det skal være brukermedvirkning i alle ledd i
 593 behandlingen.

594 Barn og unge med alvorlige psykisk helse- og rusproblemer får i dag ikke hjelpen de
 595 har krav på. Dette har blant annet blitt slått fast av Riksrevisjonen i en rapport fra 2021.
 596 Det er også mye som tyder på at BUP ikke har god nok kompetanse på
 597 rusproblematikk og klarer å fange opp rusproblemer. Heller ikke Barnevernet har
 598 kompetanse eller ressurser til å hjelpe dem med størst utfordringer. Derfor foreslår
 599 Actis å opprette TSB Ung slik at også barn og unge kan få spesialisert behandling for
 600 rusproblemene sine.

601 Actis mener at:

- 602 • Kapasiteten innen TSB må opprettholdes for å unngå lange ventelister til både
- 603 poliklinisk behandling og døgnbehandling
- 604 • Det skal opprettes flere brukerstyrte plasser (pasientstyrte senger) i
- 605 behandlingsinstitusjonene, det vil si plasser der brukeren ved behov kan
- 606 kontakte avdelingen direkte for innleggelse.
- 607 • Brukerstyrte plasser må fullfinansieres
- 608 • Reduksjonen i egenandelen ved poliklinisk behandling bør være inntektsstyrt.
- 609 • Helsemyndighetene i større grad må bruke muligheten til skjermede
- 610 anbudskonkurranser for ideelle aktører
- 611 • Anbudskonkurransene i TSB må vektlegge kvalitet høyere enn økonomi
- 612 • Helseforetakene ikke bør bygge opp tilbud som er i direkte konkurranse med
- 613 tilbud levert av ideelle aktører med avtale

- 614 • Mangfoldet av tilbud innen TSB må styrkes for å styrke muligheten for
615 brukermedvirkning og imøtegå ulike behov i pasientgruppen
- 616 • Det må tas i bruk styringsverktøy for å sikre at rus og psykiatri prioriteres høyere
617 enn somatikken
- 618 • Oppdragsdokumentene skal inneholde økonomiske insentiver for
619 pårørendeinvolvering i behandling.
- 620 • Alle brukere som har krav på og ønsker det, skal sikres en individuell plan med
621 reelt innhold Som skal følges opp
- 622 • Det skal opprettes flere ambulante team for rus- og psykiatri-lidelser
- 623 • TSB Ung må opprettes.
- 624 • Tverrfaglig helsekartlegging i barnevernet må brukes for å avdekke
625 rusavhengighet
- 626 • Barn i barnevernets omsorg med store rusproblemer må få helsehjelp
- 627 • Overgangen mellom avrusning og poliklinisk behandling eller
628 døgnbehandling bør være sømløs og uten mellomrom
- Behandlingsinstitusjonene bør informere tydelig og korrekt om hva tilbudet
innebærer og krever

Oppfølging før og etter behandling

629 En av de store utfordringene i norsk rusomsorg er stort frafall underveis i
630 behandlingen. manglende sammenheng i behandlingsforløp og oppfølging etter
631 behandling (ettervern). Det er behov for individuell og systematisk oppfølging i alle
632 overgangsfasene, dvs. etter avrusning, før institusjonsbehandlingen, og etter
633 behandlingen – på vei ut i samfunnet. Det er her vi ser bristene som gjør at mange
634 mislykkes på veien til vanlige liv som ikke handler om rus. God koordinering og
635 oppfølging tilpasset den enkelte, er avgjørende.

636 Det har vært igangsatt flere tiltak som skal sørge for et mer sammenhengende
637 behandlingsforløp og å trygge overgangen til tiden etter endt behandling. I tillegg til
638 kommunenes betalingsplikt for utskrivningsklare pasienter, er det innført flere
639 pasientforløp for psykisk helse og rus. De nasjonale pasientforløpene skal sikre
640 overgangene mellom fasene fra henvisning til TSB og til utskriving. Pasientforløpene
641 er en tydeliggjøring av de rettigheter og plikter som ligger i det eksisterende
642 lowerket. Blant annet er det en spesifisering av kommunens involvering underveis i
643 behandlingsforløpet, og det ligger også noen føringer på forberedelse av tilbudet
644 etter utskriving. Den største svakheten er at pakkeforløpets slutt punkt er definert til
645 utskriving.

646 Personer med rusavhengighet har ofte behov for tett oppfølging etter utskriving fra
647 TSB. Da er det viktig at tilbudet er der, og at det er lett tilgjengelig. Tilbudet etter
648 behandling må forberedes bedre underveis i behandlingsforløpet.

Selv om opptrappingsplanen for rusfeltet har bidratt til flere ansatte i kommunalt rus- og psykisk helsearbeid, er det fortsatt store utfordringer på rusfeltet. Flesteparten av de som er bostedsløse i Norge har også en rusavhengighet. Boligsosiale tilbud er helt grunnleggende etter endt behandling. Uten bolig er det vanskelig å bygge seg opp et normalt liv, og bolig er en viktig suksessfaktor for vellykket og effektiv behandling. For kommuner som er for små til å kunne ha et fullgodt oppfølgingstilbud på egenhånd må det kreves interkommunalt samarbeid.

Det er kommunens ansvar både å fremskaffe og tildele boligene. Det er også viktig å følge opp med tiltak og tjenester. Personer med rusproblemer har ofte behov for bistand til å mestre egen bo- og livssituasjon..

Det er et mål at flest mulig skal komme seg i arbeid etter avsluttet behandling. Utdanning og arbeidstrening bør være en naturlig del av rehabiliteringsprosessen. Flere har også behov for hjelp til å mestre utfordringer med personlig økonomi og behov for somatisk helsehjelp (f.eks. tannhelse).

Arbeidslivet har et særskilt ansvar for å gi mennesker med rushistorikk nye sjanser og arbeidserfaring. Mennesker med marginal tilknytning til arbeidslivet og/eller helseutfordringer, er avhengig av at NAVs ytelser utformes korrekt og at rettigheter ivaretas. Språket som benyttes i vedtak og orienteringer er ofte for komplisert, noe som gjør det vanskelig å klage på viktige vedtak. For mange kan også reduserte åpningstider og økt digitalisering av tjenester være en hindring.

Actis mener at:

- Stortingsvedtaket som skulle gi behandlingsinstitusjonene større ansvar for oppfølgingen etter behandling, må følges opp, og det må utarbeides en finansieringsnøkkel for å fordele kostandene mellom stat og kommune.
- TSB pakkeforløp må utvides til å inkludere ettervern, med tilhørende tidsfrister for når egnet bolig, meningsfylt innhold og tiltak for nettverksbygging skal foreligge.
- Kommunen må forplikte seg til å gi en faglig forsvarlig reetablering i kommunen i etterkant av behandling.
- Retten til ettervern etter endt behandling eller soning bør være lovfestet
- Det bør finnes et differensiert botilbud etter endt behandling, og man skal ikke kunne utskrives før egnet bolig med individuelt tilpasset støtte og booppfølging er på plass.
- Tilskuddet til oppfølging fra kommunen (ettervern og differensierte botiltak) skal være øremerket.
- Økonomisk støtte til bygging av bolig og bostøtte skal økes, og øremerkes.
- Det bør arbeides aktivt for å redusere utkastelser og begrense bruken av midlertidige botilbud.
- Satsingen på jobb- og aktivitetstilbud i kommunene skal styrkes.
- Reduksjonen i egenandelen ved poliklinisk behandling bør være inntektsstyrt.

- 689 • Det skal legges til rette for at frivillige organisasjoner, brukerstyrte
- 690 organisasjoner og brukerstyrte tiltak kan bidra til å gi mennesker med behov
- 691 for ettervern et nytt nettverk og hjelp til å skape nye - eller gjenskape tapte -
- 692 relasjoner.
- 693 • Arbeidserfaring for mennesker med rushistorikk må stimuleres gjennom
- 694 tilskuddsordninger hos NAV.
- 695 • Det skal opprettes en ombudsordning for Nav.
- 696 • Det skal opprettes et behandlingsforberedende kurs for å forebygge frafall i
- 697 behandlingen og motivere for endring.

Tilbud uten legemiddelassistert rehabilitering (LAR)

698 Rusbehandlingen er i stor grad blitt preget av bruk av medisiner, særlig etter
 699 rusreformen i 2004. Omfanget av legemiddelassistert rehabilitering (LAR) har økt over
 700 tid, og de regionale helseforetakene krever som hovedregel at behandlingsstedene
 701 de skal kjøpe behandlingsplasser hos, tar imot LAR-pasienter. I dag er det bare få
 702 institusjoner som tilbyr rusbehandling hvor det ikke benyttes
 703 substitusjonspreparater, og hvor målet er å bli rus- og medikamentfri.

704 Actis mener at:

- 705 • Institusjoner må ha muligheten til å reservere seg mot å tilby LAR
- 706 • Hver helseregion skal tilby et bredt og mangfoldig behandlingstilbud, både
- 707 med og uten LAR.

LAR

708 Da Norge innførte substitusjonsbehandling av opiatavhengige på slutten av 1990-
 709 tallet, ble betegnelsen «legemiddelassistert rehabilitering» valgt. Navnet viser tydelig
 710 at rehabilitering skulle være et selvstendig mål. Legemiddelassistert rehabilitering
 711 (LAR) har gitt mange personer med rusproblemer et bedre liv, med mer stabilitet i
 712 tilværelsen og bedre helse. Samtidig er det for liten vekt på rehabiliteringen i
 713 programmet, for store lokale variasjoner, og utfordringer knyttet til blant annet
 714 hvorvidt brukerne blir hørt.. Det er viktig at det legges til rette med veiledning og
 715 hjelp for de som ønsker å trappe ned på eller slutte helt med substitusjonsmedisiner
 716 innenfor LAR

717 Målgruppen for LAR var tunge brukere som ikke hadde nyttiggjort seg
 718 medikamentfri behandling, tross flere forsøk. Utgangspunktet var høy terskel,
 719 omfattende søknadsprosedyre og kontrollrutiner. Siden 2010 er krav om å ha forsøkt
 720 annen behandling og aldersgrense fjernet. Det eneste absolutte kravet er at man er
 721 opioidavhengig med behov for behandling i LAR.

722 Det er også en utfordring at medikamenter som brukes i substitusjonsbehandling,
723 kan komme på avveie og selges og kjøpes som en del av det illegale markedet. En
724 vesentlig andel av overdosene i Norge skjer nå med opioidholdige legemidler,
725 deriblant LAR-medikamenter.. Det er viktig å finne god balanse mellom
726 tilrettelegging og kontroll i LAR.

727 Actis mener at:

- 728 • LAR-programmet bør evalueres, blant annet med sikte på å kartlegge hvorvidt
729 kommunene har de nødvendige ressursene til rådighet for å sikre pasientene
730 et fullverdig tilbud og god oppfølging, slik de har krav på.
- 731 • Det bør kartlegges hvilke hjelpetiltak som er tilbudt og prøvd, før inntak i LAR-
732 programmet.
- 733 • Pasientene bør ha gjennomført et reelt forsøk på behandling uten bruk av
734 substitusjonspreparater, før de tas inn i LAR.
- 735 • De som ønsker seg ut av LAR ikke skal bli diskriminert når det gjelder
736 rettigheter og oppfølging.
- 737 • Det bør åpnes for utprøving av langtidsvirkende substitusjonsmedikamenter
738 innenfor LAR.
- 739 • Langtidsvirkende Naltrekson bør vurderes tatt inn i LAR-behandlingen som et
740 alternativ til tradisjonelle LAR-medikamenter
- 741 • Det bør prøves ut tilbud om nedtrapping av LAR-medikamenter ved
742 døgninstitusjon i hver helseregion.
- 743 • Større byer og kommuner bør gis mulighet til å tilby ruspasienter et
744 lavterskeltilbud med medikamentell behandling (tilsvarende subutex,
745 suboxone eller lignende) gjennom helseforetakene, etter modell fra blant
746 annet LASSO-prosjektet i Oslo og Suboxone-prosjektet i Tønsberg.
- 747 • Det må tilrettelegges for at pasienter som er motivert for det, støttes til enten
748 å trappe ned på medikamentdosene, eller til å bli rus- og medikamentfrie på
749 en trygg måte.
- 750 • Systemene for dosering og kontroll av LAR-medikamenter må bedres for å
751 hindre at medikamenter kommer på avveie.
- 752 • Klageprosessene forenkles for pasienter som er misfornøyde med LAR-
753 behandlingen.

Heroinassistert behandling

754 Prøveprosjekt med heroinassistert behandling (HAB) er startet opp i Oslo og Bergen.
755 Prosjektet skal være et tilbud til tunge opiatbrukere som ikke lykkes med andre
756 behandlingstilbud. Erfaringer fra andre land tyder imidlertid på at denne gruppen
757 har vanskelig for å benytte seg av tilbudet fordi den korte virketiden på stoffet og den
758 høye risikoen for overdose krever oppmøte flere ganger om dagen, kombinert med
759 bruk av LAR-preparat.

760 Actis mener at gruppen som faller utenfor, først og fremst gjør det fordi behandlings-
 761 og ettervernssystemet svikter på avgjørende punkter. De får ikke hjelp på det nivået
 762 de er. Vi ser utfordringer når det gjelder lavterskeltilbud, individuell tilpasning av
 763 behandling, bedre botilbud og mer systematisk oppfølging av både somatisk og
 764 psykisk helse i etterkant av avrusing og behandling. Dessuten ser vi at systemet svikter
 765 i arbeidet med å tilby personer med rusproblemer et liv der rusbruken erstattes med
 766 noe meningsfullt; utdanning, jobb, nye relasjoner og positiv aktivitet.

767 Fagmiljøene har vært skeptiske til nytten av å innføre heroinassistert behandling i
 768 Norge. Erfaringen fra andre land viser at gevinsten ved heroinassistert behandling er
 769 begrenset når den sammenlignes med gode LAR-ordninger. Samtidig utvikles det nå
 770 andre morfinpreparater med forlenget effekt.

771 Actis mener det ligger uutnyttet potensial i dagens LAR-system. Handlingsrommet
 772 som finnes, må utnyttes til det fulle. Mennesker med rusproblemer fortjener et liv
 773 med større frihet enn det et liv med fortsatt heroinavhengighet vil innebærer.

774 Actis mener at:

- 775 • LAR-programmet bør videreutvikles og styrkes.
- 776 • Forsøket med heroinassistert behandling må evalueres, men andre
- 777 langtidsvirkende morfinpreparater bør også studeres.
- 778 • Det bør sikres lavterskeltilbud for substitusjonsbehandling i alle deler av
- 779 landet.
- 780 • Brukere som skrives ut av LAR-ordningen skal få eget individuelt tilpasset
- 781 opplegg innen 24 timer etter utskriving.

Fengslene som arena for rusbehandling og rehabilitering

782 Flere undersøkelser viser at mange innsatte har rusproblemer.
 783 Levekårsundersøkelsen i regi av SERAF (2016) viser at 65 prosent av de innsatte har
 784 erfaring med narkotika. Halvparten av de innsatte som deltok i undersøkelsen, har
 785 hatt daglig bruk av narkotika eller medikamenter i halvåret før soning, mens 35
 786 prosent oppgir å ha brukt narkotika mens de har sittet inne.

787 Behandling av rusproblemer er en viktig del av tilbakeføringsarbeidet som gjøres i
 788 fengslene. Det trengs tettere samordning med spesialisthelsetjenestene, slik at behov
 789 og behandlere finner hverandre.

790 I egne rusmestringsenheter er målet at den innsatte skal få hjelp med sin
 791 rusavhengighet og motivasjon for videre behandling gjennom tverrfaglig samarbeid.
 792 Norge har pr. 2020 3500 soningsplasser. 150 av disse er i rusmestringsenheter, som
 793 det finnes 18 av.

794 Rapporten Lengst inne i fengselet fra 2021 viser at kvinner i mindre grad har tilgang
795 til rusmestringenheter enn menn. I mange fengsler er rusmestringsplassene
796 forbeholdt menn, og de er også ofte forbeholdt kvinner som soner på lavsikkerhet.
797 Dette skjer på tross av at de kvinnelige innsatte har større utfordringer knyttet til
798 rusavhengighet enn menn og dårligere psykisk helse. Det er også flere storforbrukere
799 og flere som bruker sprøyter for å injisere stoffet.

800 Forskning fra SERAF viser også at de første dagene og den første uken etter løslatelse
801 er en særlig risikoperiode for overdoser og overdosedødsfall. Overdoser utgjør hele 85
802 prosent av dødsfallene som skjer innen en uke etter endt soning. For tidligere eller
803 aktive narkotikabrukere er det derfor særlig viktig å planlegge løslatelsen og skaffe
804 bolig, aktivitet som skolegang eller arbeid og behandling i den vanskelige
805 overgangen fra fengsel til frihet.

806 En særlig utfordring er åpne fengsler, der erfaring viser at det er mye rusbruk blant
807 innsatte og lite kontroll. Det trengs en særlig innsats rettet mot disse fengslene.

808 Actis mener at:

- 809 • Alle innsatte som ønsker det, skal få plass i en rusmestringsenheter, og
810 kompetansen og bemanningen i disse må styrkes.
- 811 • Det bør opprettes stedlig helsetjeneste med TSB-kompetanse i alle norske
812 fengsler. Midlene til dette må øremerkes.
- 813 • Det bør legges bedre til rette for økt bruk av § 12-soning i
814 behandlingsinstitusjon, for eksempel gjennom øremerkede midler til kjøp av
815 institusjonsplasser. Særlig må tilbudet til kvinner styrkes.
- 816 • Det bør satses mer på straffegjennomføring i samfunnet, som
817 narkotikaprogram med domstolskontroll (ND), elektronisk kontroll (EK) eller
818 samfunnsstraff.
- 819 • Målgruppen for ND bør utvides fra dagens ordning der den kun omfatter
820 tunge rusbrukere.
- 821 • Det bør legges til rette for brukermedvirkning, brukerstyrte tiltak,
822 organisasjoner og selvhjelpsgrupper både under soning og når innsatte skal
823 tilbake etter endt soning.
- 824 • Samarbeidet mellom kriminalomsorgen og andre etater som helsetjenesten,
825 sosialtjenesten og NAV må styrkes
- 826 • Hjemkommunen må kobles tidligere og tettere på den innsatte gjennom
827 kriminalomsorgen, slik at den innsatte ikke løslates uten at det er lagt til rette
828 for bolig, aktivitet, videre sosialfaglig hjelp og eventuell annen nødvendig
829 oppfølging.
- 830 • Soningen må legges opp med tilrettelagt progresjon i soningen som
831 hensyntar rusmiddelproblematikk, med opptrapping fra rusmestringsenhet til
832 § 12 og soning med EK.
- 833 • Innsatte som er på LAR må få oppfølging slik at fengselsoppholdet også er en
834 del av rehabiliteringen, ikke bare medisinerer.

- 835 • Det må satses særlig på å redusere rusbruken i åpne fengsler gjennomøkt
836 bemanning fra kriminalomsorg, primærhelsetjeneste og styrket
837 tilstedeværelse v/rus og psykiatri, ved siden av tiltak som enerom og
838 meningsfull sysselsetting.
- 839 • Rusmestringstilbudet for kvinnelige innsatte må styrkes og utvides til kvinner
840 som soner på høysikkerhet

Rusmiddel- og medikamentbruk i livets begynnelse

841 Barn som vokser opp med utrygghet og rus blir lettere utrygge som voksne, har
842 forhøyet risiko for å utvikle egne psykiske lidelser og søker lettere til rus selv. Å lykkes
843 med forebygging og tidlig innsats mot kommende og ferske foreldre, har derfor stor
844 betydning.

845 Rusmiddelbruk under graviditet fører til økt forekomst av svangerskaps-
846 komplikasjoner, alvorlige abstinenssymptomer hos det nyfødte barnet, misdannelser
847 og psykomotoriske forstyrrelser. Det trengs bedre oppfølging av gravide for å
848 kartlegge rusbruk og sette inn tidlig innsats. I dag er det for mange barn som fødes
849 med skader som følge av foreldres rusmiddel- eller medikamentbruk.

850 Actis mener at:

- 851 • Gravide skal fortsatt få informasjon om farer ved
852 rusmiddelbruk/legemiddelmisbruk i svangerskapet og at bruken av slike
853 midler kartlegges ved første svangerskapskonsultasjon.
- 854 • Ved mistanke om at en gravid kvinne bruker legemidler eller rusmidler i en
855 slik grad at det kan skade fosteret, skal det defineres som et risikosvangerskap.
856 Risikosvangerskap skal tilbys hyppigere og mer omfattende
857 svangerskapskontroller gjennom spesialisthelsetjenesten. Kvinnen bør som
858 hovedregel innlegges i TSB-avdeling for gravide for å redusere faren for
859 ytterligere ruseksponering for fosteret. Dersom tilbudet ikke blir mottatt, bør
860 kommunen vurdere innleggelse etter Helse- og omsorgstjenestelovens § 10-3.
- 861 • Barnevern og helse- og sosialtjenesten skal varsles dersom en gravid kvinne
862 misbruker legemidler eller bruker rusmidler i en slik grad at det kan skade
863 fosteret.
- 864 • Det bør vurderes å starte Familie for første gang, Nye familier eller lignende
865 familiestøtteprogrammer i de største byene i alle regioner.
- 866 • Kunnskap om behandling av abstinente barn, oppfølging av gravide som
867 bruker narkotika og spedbarn som er født med ulike skader som følge av
868 foreldres rusmiddelbruk, bør være oppgave for et nasjonalt
869 kompetansesenter. Et slikt senter bør også gis forskningsoppgaver, samt bidra
870 til å følge barn født med abstinenser videre helt inn i voksen alder. Senteret
871 bør etableres utfra eksisterende kompetansemiljøer.

- Det bør legges til rette for at kvinner i fruktbar alder i LAR-programmet bruker prevensjon og at slik prevensjon skal være gratis for kvinnene. Kvinnene skal også gis informasjon om risiko ved svangerskap når man er i LAR. Kvinner i LAR-programmet som likevel blir gravide, skal følges særlig tett under svangerskapet.
- Ustabile familier som har vært preget av rus eller andre problemer som kan indikere økt fare for omsorgssvikt, skal utredes ved spedbarns/familiesenter. Barna skal ha rett til adekvat hjelp og oppfølging fra helsevesen, sosialtjeneste eller barnevern. Slike sentre for barn og familier skal være en lovpålagt tjeneste innenfor barnevern, som en rettighet fastsatt i barnevernloven.
- Tilpasset boligløsning for disse familiene etter fødsel og utredning må være prioritert i kommunene.
- Kvinner som fratas foreldreretten som følge av rusproblemer eller annet som gir manglende omsorgsevne, skal gis oppfølging av helse- og sosialtjeneste.
- Senskader av rus som er oppstått i svangerskap skal være et prioritert forskningstema.
- Barn som fødes med FASD og/eller NAS skal ha lovfestet rett til god faglig oppfølging frem til fylte 18 år.

Tilbud til eldre personer med rusproblemer

For personer med rusavhengighet oppstår ofte aldring og aldersrelaterte plager tidligere. Mange virker fysisk eldre enn det deres alder skulle tilsi, og de har betydelig dårligere helse sammenlignet med personer på samme alder i den øvrige befolkningen.

Pasienter i legemiddelassistert rehabilitering (LAR) defineres som «eldre» fra 45 års alder. LAR-pasientene i Norge stadig eldre, og snittalderen øker år for år. I 2020 var gjennomsnittsalderen i LAR 46,5 år. Andelen LAR-pasienter over 60 år er i 2020 tredoblet sammenlignet med 2015.

Eldre LAR-pasienter har, i tillegg til langvarig alvorlig rusproblematikk, ofte mange somatiske plager, noe som øker risikoen for komplikasjoner og dødsfall. Somatisk sykdom er årsaken til halvparten av dødsfallene i LAR. Psykiske lidelser som angst, depresjon og personlighetsforstyrrelser er vanlige problemer hos eldre i LAR. Mange eldre med rusproblemer er også ensomme og sosialt isolerte. Kontanten med familien er ofte begrenset og mange «broer er brent».

Kroppens evne til å håndtere legemidler svekkes med alderen, også metadon. LAR-pasienter over 45 år mottar oftere metadon og får også høyere doser. Sammenholdt med at eldre i LAR ofte har store somatiske og psykiske plager, øker risikoen for legemiddelinteraksjoner.

Actis mener at:

- 909 • Kompetansen om rus og aldersrelaterte helseproblemer må økes i
- 910 hjelpeapparatet.
- 911 • Kunnskapen om faren for legemiddelinteraksjoner for eldre i LAR, særlig ved
- 912 langvarig sykdom, må økes.
- 913 • Det må utredes modeller for ivaretagelse av eldre personer med
- 914 rusproblemer på sykehjem.
- 915 • Behovet for å opprette flere sykehjemsplasser forbeholdt eldre personer med
- 916 rusproblemer må vurderes.
- 917 • Det må tilrettelegges for tilpassede helsetjenester, der eldre LAR-pasienter
- 918 blir møtt av personer som har rusfaglig kompetanse og geriatrisk
- 919 fagkompetanse
- 920 • Kunnskapen om eksisterende tilbud til eldre personer med rusproblemer i
- 921 hjelpeapparatet må kartlegges.
- 922 • Det bør vurderes om kriteriene for å få sykehjemsplass er dekkende for
- 923 denne gruppens behov, gitt at aldersrelaterte plager oppstår tidligere.
- 924 Det bør tilrettelegges for egne sykehjemsplasser for eldre personer med
- 925 rusproblemer, inkludert personer som er avhengig alkohol slik at de får hjelp
- 926 til å regulere rusmiddelforbruket sitt.
- 927 • Det er behov for mer kunnskap om de sosiale, somatiske og psykiske
- 928 utfordringer som preger eldre med rusmiddelproblematikk blant fastleger,
- 929 psykologer, i spesialisthelsetjenesten, hjemmesykepleien og i kommunale
- 930 tiltak.

Skadereduksjon

931 Skadereduksjon er lavterskel helse- og omsorgstiltak som skal redusere negative
 932 helsemessige, sosiale og økonomiske konsekvenser uten at tiltakene har rusfrihet
 933 som primært mål. Tiltakene kan gi bedre helse, forebygge overdoser og smitte, og
 934 kan legge til rette for videre behandling som kan gi økt livskvalitet og et mer verdig
 935 liv. Skadereduksjon kan også være tilbud til dem som ellers er vanskeligst å nå og
 936 hjelpe.

937 Samtidig er det viktig å holde fast på at skadereduksjonstiltak på ingen måte kan
 938 erstatte en bredere narkotikapolitisk strategi med forebygging, tidlig hjelp,
 939 behandling og rehabilitering som hovedelementer. Denne typen tiltak gir aller størst
 940 reduksjon i narkotikaskader. Skadereduksjon er en naturlig del av en helhetlig
 941 tilnærming, som inkluderer alle elementene; forebygging, behandling og
 942 skadereduksjon. Disse tiltakene må foregå parallelt.

943 Mye av norsk rusdebatt har de siste årene handlet om skadereduksjon, gjennom
 944 sprøyteutdeling, utvikling av lavterskeltilbud og innføringen av lavterskel-LAR. Dette
 945 er viktige tiltak som gjør strevsomme liv litt mindre strevsomme, som kan bidra til økt
 946 verdighet og en mulighet til et normalt liv med jobb og familie. For noen vil forbedret
 947 helse og livskvalitet og mindre skadelige bruksmønstre være viktige behandlingsmål

948 i seg selv, og gjennom skadereduksjonstiltak kan man komme i posisjon for
949 motivasjon for behandling.

950 Hovedmålet for hjelpeapparatet må fortsatt være å hjelpe personer med
951 rusproblemer ut av avhengigheten, men også redusert forbruk og forbedrede liv er
952 adekvate behandlingsmål i dag. De aller fleste narkotikabrukere ønsker hjelp til å
953 komme ut av avhengigheten, ikke tilrettelegging for bruk. Bruk av
954 skadereduksjonstiltak må ikke føre til at fellesskapets ambisjoner på dette området
955 svekkes.

956 Brukerrom er et skadereduserende tiltak som er etablert i Oslo og Bergen. I Oslo
957 fungerer brukerrommet som en samordning og samlokalisering av kommunens
958 lavterskeltiltak for personer med omfattende rusmiddelbruk. Her finnes
959 sprøyte/røykerom, utdeling av brukerutstyr, feltpleie, akuttovernatting, og
960 oppsøkende tjenester under samme tak. Dette er en god modell som gir kommunen
961 en unik mulighet til å komme i kontakt med brukerne og sluse dem videre inn i
962 hjelpeapparatet. Brukerrommet kan være viktig for å fange opp nye utviklingstrekk i
963 rusbruk, for eksempel økning i forekomsten av stoffer som fentanyl.

964 Tilgjengelighet av behandling når brukerne er motivert er sentralt, og veien inn til
965 motivasjon kan ofte gå via skadereduksjonstiltak, som en port inn i
966 behandlingssystemet. Derfor bør det være tydelig samhandling og sammenheng
967 mellom skadereduksjon og behandlingstilbudene.

968 Leverskader er en betydelig dødsårsak for personer med rusproblemer. I Norge er
969 over 20 000 mennesker smittet av hepatitt C. De fleste har blitt smittet i forbindelse
970 med injisering av rusmidler. Verdens helseorganisasjon har som mål å utrydde
971 sykdommen innen 2030. I Norge har vi muligheten til å nå dette målet tidligere.

972 Sprøytedeling er den vanligste smittemåten for hepatitt C, men viruset kan også
973 smitte ved deling av annet utstyr som brukes ved injisering, som for eksempel
974 kokekar. Til tross for at Norge i internasjonal sammenheng har god dekning av
975 sprøyteutdeling, er det store variasjoner fra kommune til kommune i hva slags
976 skadereduserende utstyr som deles ut, eller om dette i det hele tatt gjøres.

977 Actis mener at:

- 978 • Det bør være god tilgang til gratis eller lavkostnads lavterskeltiltak helse- og
979 omsorgstilbud (f.eks. 24SJU, Gatehospitalet og Strax-huset). I alle store byer
980 som personer i aktiv rus kan oppsøke og benytte uten henvisning
- 981 • De største byene skal ha ambulante team, utekontakter og tilbud som
982 «Sykepleie på hjul».
- 983 • Lavterskeltilbudet MO-sentrene (mottaks- og omsorgssentre) bør evalueres for
984 å vurdere om samlokaliseringen og organiseringen av ulike tilbud er fornuftig.

- 985 • Det må utvikles en nasjonal standard for hva slags utstyr for skadereduksjon
- 986 ved rusmiddelbruk som skal deles ut.
- 987 • Sprøyteutdelingspraksisen bør evalueres for å vurdere om den virker
- 988 forebyggende av HIV- og Hepatitt C.
- 989 • Finansiering av utdeling av brukerutstyr skal være en statlig oppgave.
- 990 • Kommunene som ønsker å opprette brukerrom, bør utvikle et helhetlig
- 991 tiltak i tråd med modellen i Oslo.

Strategi mot overdoser

992 Narkotikadødsfall, som overdosedødsfall, er et alvorlig helseproblem i Norge. De siste
 993 ti årene har rundt 250 mennesker mistet livet i Norge hvert år som følge av overdose
 994 etter inntak av narkotika. I 2020 døde rekordmange mennesker av overdoser, hele
 995 324 personer. Dette er det høyeste antallet siden årtusenskiftet. Fire av fem dødsfall
 996 skyldes inntak av opioider med sprøyte, ofte sammen med benzodiazepiner og/eller
 997 alkohol.

998 Stortinget har styrket arbeidet med å forebygge overdoser ved å legge til grunn en
 999 nullvisjon. Actis støtter nullvisjonen og arbeidet som legges ned for å forebygge
 1000 overdoser, som økt satsing på kameratredning, tiltak for å få flere til å bytte fra
 1001 sprøyter til røyking av heroin og utdeling av motgift i nesespray (Naloxon).

1002 Det vil være viktig å forebygge utvikling av nye typer overdosedødsfall. USA og
 1003 Canada har vært rammet av en overdoseepidemi som følge av medikamentbruk.
 1004 Foreløpige anslag tyder på at mer enn 107.000 mennesker døde av narkotikarelaterte
 1005 årsaker i USA i 2021. Rundt 15 prosent av opioiddødsfallene skyldes forskrevne
 1006 legemidler. Dette er kunnskap vi må ha med oss for å forebygge. I den norske
 1007 statistikken anslås det at rundt 30 prosent av dødsfallene er knyttet til sterke
 1008 smertestillende medikamenter, mens 23 prosent er knyttet til heroin. Arbeidet mot
 1009 overdosedød i Norge må derfor også rettes mot andre grupper enn de tradisjonelle,
 1010 tunge rusmiljøene.

1011 Vi vet at ikke-dødelige overdoser kan medføre alvorlige helseskader. Forskning viser
 1012 dessuten at en person som har overlevd en overdose synes å være i større fare for en
 1013 dødelig overdose senere. Det er derfor naturlig å ha som mål ikke bare å redusere
 1014 antallet dødsfall, men også å styrke tilbudet til personer som nettopp har overlevd en
 1015 overdose, slik at disse kan få den hjelpen de har behov for.

1016 Actis mener at:

- 1017 • Overdoseoverlevende skal tilbys utredning, nevrologisk undersøkelse og
- 1018 annen helse- eller sosialfaglig hjelp.
- 1019 • Overdoseoverlevende bør anses som en høyrisikogruppe, som nettopp
- 1020 overlevde en akutt krise og må derfor tilbys rusbehandling som et akutt-tiltak
- 1021 uten ventetid.

- 1022 • Norge skal ha en tidsuavgrenset overdosestrategi som evalueres og revideres
- 1023 hvert fjerde år.
- 1024 • Tiltak mot overdose med sterke smertestillende medikamenter må
- 1025 innarbeides i overdosestrategien.
- 1026 • Statistikken for overdoser bør utarbeides halvårlig i en prøveperiode inntil
- 1027 dødstallene har en tydelig nedgang.
- 1028 • Det må forskes mer på langtidsvirkende medikamenter som kan beskytte mot
- 1029 overdoser f.eks. ved løslatelse fra fengsel, utskrivning fra medikamentfri
- 1030 behandling eller utskrivning fra LAR-programmet.
- 1031 • Det må utvikles retningslinjer som i større grad enn i dag sikrer faglig forsvarlig
- 1032 forskrivning av opioidholdige smertemedisiner, både fra sykehus og
- 1033 allmennleger, til personer med kroniske smerter.
- 1034 • Forskrivning av avhengighetsskapende legemidler må overvåkes for å
- 1035 forebygge dødsfall som følge av legemidler.

Åpne russcener

1036 I flere norske byer er det åpne russcener der det foregår narkotikasalg til ungdom og
 1037 annen kriminalitet. De åpne russcenene har opprettholdt bruk av rusmidler, og
 1038 samtidig tjent som tilholds- og væresteder. Det er stor politisk enighet om at det er
 1039 nødvendig å stenge åpne russcener. Men det er ikke tilstrekkelig. Når åpne russcener
 1040 skal fjernes, er det helt nødvendig at det er god tilgang på alternative tilholds- og
 1041 væresteder og hjelpetiltak på ulike nivåer. For å hindre åpne russcener må
 1042 avhengighet av rusmidler møtes som et helseproblem i kombinasjon av kontroll- og
 1043 hjelpetiltak.

1044
 1045 Politiets oppgave er å jobbe tilbuds- og etterspørselsreduserende. Bøter ved
 1046 bortvisningsvedtak bør brukes i minst mulig grad. Det er viktig at det settes inn
 1047 sosialfaglig innsats som kan kanalisere brukerne til hjelp og behandling. Politi og
 1048 sosialtjeneste må samarbeide og løse de problemene som oppstår.

1049 Actis mener at:

- 1050 • Kapasiteten i skadereduserende tiltak må økes, særlig der det er aktuelt å
- 1051 gripe inn i åpne russcener.
- 1052 • Oppsøkende tjenester fra kommune og ideelle organisasjoner må være
- 1053 samordnet og aktivt og daglig til stede i byrommene.
- 1054 • LAR-tilbudet må være enkelt tilgjengelig, og man må vurdere opprettelse av
- 1055 flere LAR-poliklinikker.
- 1056 • Det bygges ut flere væresteder og flere botilbud.
- 1057 • Bostedsløse må tilbys bolig, eventuelt bostøtte og botrening i bolig med tilsyn
- 1058 eller bemanning.
- 1059 • Kommunale botilbud bør spres, slik at man unngår at sosiale problemer hopper
- 1060 seg opp i enkelte boområder.

- 1061
- Hospitsplasser ikke skal brukes som langtidstilbud

Rett til vern mot vold

1062 Risiko og sårbarhet for vold øker ved rusmisbruk, og kvinner med rusproblemer er
 1063 dermed spesielt utsatt for å bli ofre for både vold og voldtekt. Krisesentertilbudet til
 1064 denne gruppen i dag for dårlig, og personer med kjent rusproblematikk er den
 1065 gruppen som oftest avvises ved krisesentrene. Det mangelfulle hjelpetilbudet er et
 1066 alvorlig brudd på rettsikkerheten til denne gruppen. Retten til å bli beskyttet mot
 1067 vold opphører ikke selv om man ruser seg. Samtidig er ikke de ordinære krisesentrene
 1068 egnet for personer med rusproblemer eller psykisk sykdom, hverken for kvinnene selv
 1069 eller av hensyn til andre kvinner og barn som oppholder seg på krisesenter.

1070 Lavterskeltilbudene til rusmiddelavhengige er heller ikke egnet til å ivareta og
 1071 beskytte rusmiddelavhengige kvinner som blir utsatt for vold. Sengeplassene
 1072 reservert kvinner er ofte få, og mulighetene for å få sengeplass er uforutsigbare.
 1073 Mange av tilbudene har heller ikke beskyttelse på dagtid. Det finnes ingen nasjonal
 1074 oversikt over hvilke krisesentre som tar imot kvinner i aktiv rus. Dette gjør det
 1075 vanskelig å navigere i systemet og få den hjelpen man trenger.

1076 I 2021 stemte et flertall på Stortinget for at personer i aktiv rus skal ha rett på et
 1077 krisesentertilbud, enten i tilknytning til eksisterende krisesenter eller som et
 1078 selvstendig tilbud, og i 2023 ble det vedtatt at krisesenterloven skulle revideres.
 1079 Denne revideringen venter vi fremdeles på, og revideringen må følges av økonomiske
 1080 bevilgninger for å sikre alles rettsvern.

1081 Actis mener at:

- 1082
- Personer i aktiv rus skal ha samme rett til vern mot vold og overgrep som alle
 1083 andre
  - Krisesentertilbudet til denne gruppen på bygges ut, med det mål at ingen skal
 1084 bli avvist ved et krisesenter fordi de er ruset
  - Det bør utvikles egne tilbud for denne gruppen i alle regionene byene, med
 1085 tverrfaglig kompetanse
  - Det må opprettes en nasjonal oversikt over krisesentre som tar imot personer
 1086 i aktiv rus
- 1087
1088
1089

Pårørende – voksne og barn

- 1090 For brukere av rusmidler øker risikoen for helseproblemer, sykdom, skader og sosiale
1091 problemer. Like alvorlig, og antakelig betydelig større i omfang, er problemene rus
1092 påfører menneskene rundt brukeren.
- 1093 Forskning viser at pårørende rapporterer om redusert psykisk og fysisk helse. Mange
1094 lever under et umenneskelig press, med skam, maktesløshet, utrygghet og
1095 skyldfølelse som gjennomgripende følelser.
- 1096 I 2020 ble det lagt frem en pårørendestrategi. Strategien inneholdt få konkrete tiltak.
1097 I en revidering bør strategien se på dagens nasjonale og kommunale struktur for
1098 pårørendearbeid, og hvilke tiltak som, uavhengig av nærpersionens sykdomstilstand,
1099 kan settes inn for å forbedre denne gruppens situasjon. Det bør være et like godt
1100 tilbud til de som har et akutt behov for hjelp, og de som har behov for hjelp i et lengre
1101 perspektiv.
- 1102 Lavterskeltilbud for pårørende er grunnleggende viktig for å ta tak i problemene så
1103 tidlig som mulig. Lavterskeltilbud, som samtalegrupper, individuelle samtaler eller
1104 kurs gir hjelp uten henvisning og ventetid, og bidrar til å lette ressursbruken i
1105 spesialisthelsetjenesten. Frivillige organisasjoner, som i stor grad driver
1106 lavtekseltilbudene, er et viktig supplement til det offentlige, og bistår med
1107 engasjement og egenerfaring. Det er i dag for stor variasjon i hvilke lavterskeltilbud
1108 som tilbys i kommunene. Kommunen og helseforetakene må prioritere økonomiske
1109 midler til lavterskeltilbud i hele landet.
- 1110 Koordinering, kompetanse og informasjon er avgjørende for et godt
1111 pårørendearbeid. Helseregionene og kommunene må jobbe systematisk med at
1112 pårørende får tilstrekkelig informasjon om tilbudet som finnes, at de ulike tjenestene
1113 er samordnet og at det er kompetanse på pårørenderollen i alle helseregioner.
- 1114 Pårørende er en viktig ressurs og bør inkluderes i brukerens behandlingsforløp.
1115 Pårørende har ofte behov for tett oppfølging og/eller behandling, og har rett til det –
1116 også i spesialisthelsetjenesten.
- 1117 Barn av som lever med voksne med rusproblemer, eller barn som er pårørende, står
1118 i en særstilling og skal fanges opp tidlig. Barna skal ivaretas på en best mulig måte,
1119 slik at barnets behov blir møtt under hele behandlingsprosessen. Dette må
1120 kommunen og spesialisthelsetjenesten sørge for i fellesskap. Spesielt er det behov for
1121 lavterskeltilbud hvor barn og unge selv kan ta kontakt uten henvisning fra lege eller
1122 godkjenning fra foreldre.
- 1123 Barn og unge som er pårørende, tar på seg betydelig mer oppgaver i hjemmet enn
1124 hva som er vanlig. Dette påfører dem ekstra stress og belastning, og synliggjør at det
1125 også er et behov for bistand til praktiske gjøremål i hjemmet hos
1126 rusmiddelavhengige som har ansvar for barn.

1127 Barn har ingen formelle rettigheter som pårørende i spesialisthelsetjenesten. Dette
 1128 betyr at barn som pårørende heller ikke har rett eller krav på eget tilbud om
 1129 behandling og/eller oppfølging utelukkende basert på familiens problemer. Barn får
 1130 dermed ikke tilrettelagt hjelpetilbud før de selv blir så syke at de fyller kriteriene for å
 1131 bli rettighetspasient (eks. Barne- og ungdomspsykiatri BUP – traume, vold osv.).

1132 Barn som pårørende har høyere risiko for selv å utvikle alvorlige problemer, skole
 1133 drop-out, og høyere sannsynlighet for tidlig uførhet. Denne gruppen må dermed ha
 1134 en særstilling i arbeid med tidlig innsats og pårørende.

1135 Actis mener at:

- 1136 • Den nasjonale pårørendestrategien må revideres og følges opp av konkrete
- 1137 tiltak og økonomiske midler.
- 1138 • Alle helseregioner skal ha et kompetansesenter for pårørende, som skal bistå
- 1139 og gi informasjon til pårørende, uavhengig av nærpersoneens sykdomstilstand.
- 1140 • Alle kommuner skal ha en pårørendekoordinator, som skal bistå pårørende i
- 1141 kommunene med informasjon om tilbud/rettigheter og bidra til å finne
- 1142 løsninger som avlastar og hjelper den pårørende
- 1143 • Det må derfor opprettes en nasjonal informasjonsportal, på oppdrag for eller
- 1144 driftet av nasjonale myndigheter med informasjon om hjelpetiltak på
- 1145 kommunenivå. Pårørende bør gis selvstendige rettigheter i
- 1146 spesialisthelsetjenesten, når de selv har behov for behandling.
- 1147 • Barn som pårørende skal alltid få den hjelpen de har krav på, både når det
- 1148 gjelder informasjon og oppfølging.
- 1149 • Det bør innføres lavterskeltilbud for unge pårørende hvor de kan møte
- 1150 fagpersoner med kompetanse på området
- 1151 • Det må være et grunnleggende prinsipp at barn får delta og medvirke i egen
- 1152 situasjon.
- 1153 • Det bør innføres et krav om at barneansvarlige i spesialisthelsetjenesten er en
- 1154 egen stilling. Kommunene bør også pålegges å ha barneansvarlig personell.
- 1155 • Familier som er berørt av rusproblematikk må få tilbud om bistand til
- 1156 familien som helhet, gjerne hjemme.
- 1157 • Barn som pårørende må sikres formelle pårørenderettigheter.
- 1158 • Unge pårørende bør få sin hjelp av fagspesialister som har god kompetanse,
- 1159 innsikt og erfaring med rusproblematikk.
- 1160 • Alle barn som er pårørende til en person med psykisk sykdom eller
- 1161 rusavhengighet skal ha tilgang til gruppesamtaler eller terapitilbud i regi av
- 1162 det offentlige eller frivillige organisasjoner.
- 1163 • Det bør skaffes et bedre anslag over hvor mange barn som er pårørende av
- 1164 rusavhengige og psykisk syke.
- 1165 • Tilskuddsordningene til frivillige organisasjoner som arrangerer ferietilbud for
- 1166 utsatte barn bør styrkes, og det bør sørges for større forutsigbarhet.
- 1167 • Kompetansen til hjelpeapparatet som skal identifisere at barn og unge vokser
- 1168 opp i hjem med for mye alkohol, som lærere og helsepersonell må styrkes Det

1169 bør settes av mer midler til forskning, evaluering og utvikling av tiltak og
 1170 tjenester for barn, unge og voksne som er pårørende, og brukerne bør
 1171 inkluderes i dette arbeidet.

Internasjonal narkotikapolitikk

1172 Actis følger tett utviklingen på rusmiddelfeltet internasjonalt, bygger allianser med
 1173 organisasjoner i andre land og sikrer frivillig deltakelse i internasjonale fora på
 1174 narkotikafeltet. Actis skal være en sterk stemme i det internasjonale arbeidet for en
 1175 kunnskapsbasert narkotikapolitikk.

1176 På FN-toppmøtet i New York i 2016 staket FNs medlemsstater ut kursen i
 1177 narkotikapolitikken. På høynivåmøtet i 2019 gjentok medlemslandene sin støtte til
 1178 de hovedlinjene som er staket ut fram mot neste evalueringsrunde i 2024. Denne
 1179 prosessen vil være sentral for utformingen av den globale narkotikapolitikken, men
 1180 det er også viktig å være oppmerksom på at politikkutviklingen i medlemsstatene
 1181 påvirker retningen. Actis vil derfor fortsatt engasjere seg i den globale
 1182 narkotikapolitikken sammen med de av våre medlemsorganisasjoner som jobber
 1183 internasjonalt og styrke samarbeidet med de nettverkene vi er en del av.

1184 Den internasjonale narkotikadebatten har vært preget av polarisering. Stillingskrigen
 1185 kan noen ganger stå i veien for en konstruktiv videreutvikling av politikk og lovgivning.
 1186 Det finnes imidlertid et stort politisk handlingsrom mellom ytterpunktene.
 1187 Slutterklæringen fra toppmøtet i 2016 skisserer en rekke konkrete satsningsområder
 1188 fremover. De fleste landene ønsker en balansert politikk, og det er her vi finner
 1189 løsninger som har bred nok oppslutning til å bli felles for FNs medlemsland.

1190 Noen land er spesielt hardt rammet av narkotikakriminalitet og har områder der store
 1191 befolkningsgrupper lever av å dyrke narkotika. Dette er problemer som stikker langt
 1192 dypere enn «bare» narkotikatrafikk. Slike land er i stor grad rammet av dårlig styresett,
 1193 korrupsjon, manglende økonomisk vekst, fattigdom og nød, krig og konflikt, dårlig
 1194 helse- og sosialpolitikk osv. Dette gjør at kriminelle bander kan operere fritt og
 1195 blomstre med mange og varierte inntektskilder i tillegg til narkotikasalg, slik som
 1196 hvitvasking av penger, beskyttelsespenger og utpressing, prostitusjon og
 1197 menneskehandel, forfalsking av penger og dokumenter. Enkle tiltak på ett område,
 1198 som endret regulering av narkotika, vil derfor ha begrenset virkning.

1199 Actis mener at

- 1200 • Norge skal prioritere følgende saker i det internasjonale narkotikasamarbeidet:

- 1201 • Bidra til utvikling av en bred og balansert narkotikapolitikk i flest mulig land,
1202 bygd på FN-konvensjonene, med en folkehelsetilnærming i bunnen og
1203 forebygging som viktigste strategi.
- 1204 • Utvikling av en global plan for å skaffe nødvendige smertestillende midler til
1205 alle land.
- 1206 • Erfaringsutveksling med andre land rundt mobilisering av lokalsamfunn i
1207 forebygging og med bruk av alternative reaksjoner for mindre
1208 narkotikalovbrudd.
- 1209 • Demme opp mot kampanjer som pågår for å erstatte forebygging og
1210 rehabilitering med enkle skadereduksjonstiltak.
- 1211 • Være pådriver for økt bruk av helse- og sosialpolitiske virkemidler i
1212 narkotikapolitikken i flere land.
- 1213 • Bidra til at flere land, inkludert Norge, gjør alternativ utvikling - altså en annen
1214 sosial- og økonomisk utvikling i områder som er preget av ulovlig
1215 narkotikaproduksjon - til en del av nasjonal utviklings- og bistandspolitikk. På
1216 narkotikaområdet må man trekke på erfaringer fra andre utviklingsprosjekter.
- 1217 • Fremme kravet om at verdenssamfunnet lager en «Marshallplan» til hjelp for
1218 land som er dominert av narkotikaproduksjon og narkotikatrafikk. Disse
1219 landene trenger en omfattende strategi som inkluderer langt mer enn dyrking
1220 av alternative vekster til cannabis, opium eller koka.

Forskning

- 1221 Actis ønsker en kunnskapsbasert narkotikapolitikk. Det krever at det kontinuerlig
1222 innhentes kunnskap om omfanget av bruk av ulike narkotiske stoffer. I tillegg må det
1223 forskes på forklaringer på og konsekvenser av narkotikabruken og de
1224 narkotikapolitiske virkemidlene, samt effekten av ulike kontroll-, hjelpe- og
1225 behandlingstiltak.
- 1226 Forskningen bør belyse de samlede samfunnsmessige virkninger av og erfaringer
1227 med ulike modeller for narkotikapolitikken på individ- og samfunnsnivå. Aktuelle
1228 emner kan for eksempel være epidemiologisk forskning om bruk av narkotiske
1229 stoffer, sammenhenger mellom bruk av ulike typer narkotika og forholdet mellom
1230 bruk av narkotiske stoffer og alkohol og tobakk. Det vil også være interessant å få flere
1231 antropologiske studier og andre kvalitative studier om årsakene til individenes ulike
1232 veier fra eksperimentering og «kontrollert» bruk til avhengighet og tilbake til
1233 fullstendig stoffrihet.
- 1234 Det foregår mye forskning i Norge og internasjonalt. Noen evaluerings- og
1235 forskningsbehov er presisert under de ulike temaene i plattformen. I tillegg ser vi
1236 andre udekte behov.

1237 Actis mener at:

- 1238 • Det må forskes mer på effekt av ulike typer behandling, behandlingsforløp og
- 1239 recovery slik at kvaliteten i behandling kan økes
- 1240 • Det bør utvikles kunnskapsbaserte kvalitetsindikatorer for behandling.
- 1241 • Det bør forskes på hvordan man kan forebygge frafall eller avbrudd fra
- 1242 behandling.
- 1243 • Barn som er født etter svangerskap med bruk av rusmidler eller
- 1244 medikamenter, også LAR-medikamenter, må følges opp i livsløpsstudier og
- 1245 denne forskningen legges til grunn for retningslinjer for gravide.
- 1246 • Det bør forskes mer på motstandsdyktighet (resiliens) og på hvordan denne
- 1247 kunnskapen kan brukes i praktisk forebyggende arbeid.
- 1248 • Bruken av ulike typer alternative reaksjoner i forbindelse med
- 1249 narkotikakriminalitet kartlegges og evalueres.
- 1250 • SERAF og avdelingen for rusmiddelforskning ved Folkehelseinstituttet må
- 1251 sikres finansiering for å ivareta behovet for at det kontinuerlig hentes inn
- 1252 kunnskap på feltet.
- 1253 • Det må iverksettes evaluering og uavhengig følgeforskning fra første dag på
- 1254 effektene av forebyggings- og behandlingsreformen. Det bør sikres tverrfaglig
- 1255 og flerdisiplinær rusforskning som både ivaretar den samfunnsfaglige og den
- 1256 medisinske siden av rusforskningen.
- 1257 • Det må forskes mer på pårørendes fysiske og psykiske helse og hvordan de
- 1258 kan mestre eget liv